

tate. Considerațiile despre autorii mai apropiați în timp — fie ei și de talia lui Bernard Shaw — sînt evident mai puțin abundente decît cele sugerate de opere dramatice mai vechi. Explicația pe care o oferă autorul în introducere vădește aceeași prudență de care am mai vorbit: „Poziția noastră față de această producție dramatică nu s-a cristalizat încă în forma definitivă și am voit să evităm pentru studenți dezorientarea care ar fi rezultat din expunerea unor opinii prea fluctuante”.

Citatele reproduse în această recenzie vădesc neglijențe în formulări, neglijențe eventual pardonabile în expunerile orale, dar care ar fi trebuit înlăturate din cursul tipărit. Unele formulări sînt schematic și anacronic: „Opera lui [Eschil] este un protest împotriva [...] obscurantismului bisericii”. Definiția sofistilor e cam sumară. „Sofistii [erau] oameni foarte multilaterali [care] zdruncină prin învățătura lor credința religioasă.” Atît.

Mai trebuie să remarcăm, în trecut, lipsa totală a problematicii estetice și filozofice, în paginile acestui curs. Studenții studiază teatrul antic, dar ignorează, pînă la sfîrșit, noțiunea de „katarsis”; învață despre clasicism și romantism, dar opiniile clasice — reciproce — despre estetica celor două curente, ca și opiniile lui Hegel, le rămîn necunoscute.

Vera CĂLIN

Molière definit de el însuși*

Vreme de ani și ani întregi, erudiții au acumulat date, informații, și l-au strivit pe Molière sub teoriile lor. Există un mit Molière care trăiește în imaginația populară; un alful rezervat universitarilor: acela al unui Molière literat plin de teze filozofice și morale, pictor al caracterelor universale, apărătorul unei morale a micii burghezii, a cărei imagine a fost impusă generațiilor întregi de școlari, de către manualele școlare. Oamenii de teatru Jacques Copeau, Louis Jouvet, Leon Chancerel au fost primii care au afirmat că Molière era înainte

* Alfred Simon, *Molière par lui-même* (Molière văzut de el însuși), colecția „Ecrivains de toujours”, editura Le Seuil, Paris, 1957.

de toate „un atlet complet al teatrului”. Azi, dimpotrivă, există la unii tentația — ca o reacție față de imaginea mai sus-amințită a lui Molière —, de a se înlătura operei lui Molière orice profunzime, spre a nu se mai vedea în ea decît reușita tehnică a unui creator prodigios.

Lui Molière i s-a întimplat de mai multe ori să intervină în persoană, sub masca personajelor sale. A scris *Critica Școlii nevestelor*, ca să-și apere prima comedie în care depășise rolul său de măscărici de bilci. Riposta lui e și mai violentă cu *Improvizația de la Versailles*, unde el își joacă propriul său rol, vorbește fără tilmaci și înaintează pe proscenium ca să denunțe intrigile adversarilor săi și să-și pună viața lui particulară la adăpost de atacurile lor veninoase. În *Mizantropul*, prin gura lui Alceste, el protestează împotriva acelor care îi atribuiă responsabilitatea *Cărții Abominabile*, pamflet scris împotriva lui Colbert și a iezuiților. În *Don Juan*, el se servește de cel mai periculos personaj al său, ca să îndrepte împotriva bigoților acuzațiile pe care le va relua în prefața definitivă a lui *Tartuffe*. În *Femeile savante*, Clitandre atacă, în numele lui, pe scriitorii, invidioși și trindavi, care pe cit sînt de caraghioși, pe atît sînt de periculoși.

Acestea sînt răspunsuri pe care Molière le dă atacurilor îndirjite ale dușmanilor și persecutorilor săi. Ripostind în felul acesta, el nu se conforma regulilor jocului, rupea convențiile teatrului, făcînd din acesta o tribună sau un tribunal. Totuși, adevăratul Molière e în altă parte. Nu în prefețele lui, care sînt puțin numeroase, și în care el nu cade în ispita, ca Racine și Corneille, să-și explice, în mod amănunțit, opera. Nici în chipul care se desprinde din nenumăratele lucrări — răuvoitoare sau amicale — care s-au scris despre Molière. Ci în opera lui. Căci Molière și-a întipărit chipul lui în masca comediei.

Făcînd să varieze lumina, comparînd punerile în scenă ale epocii cu cele ale timpului nostru, făcînd să defileze sub ochii noștri interpretările lui *Tartuffe*, *Don Juan* și *Alceste*, Alfred Simon încearcă și reușește în cartea sa bogat ilustrată, *Molière par lui-même*, să facă să apară în fața noastră personajul Jean-Baptiste Poquelin zis și Molière.

Legătura dintre Molière și personajele sale este determinată de complexul: poet-interpret-regizor. Acest comitet trinitar fondează și administrează o întreprindere în care situația lui Molière și aceea a teatrului se confundă. Molière a folosit geniul său de poet, autoritatea lui de director, prestigiul lui de actor, spre a face să prospere o trupă care a cunoscut mizeriile unei vieți ambulante. Înainte de toate, el a fost însă actor. Doar grija de a mai ușura viața camarazilor lui de scenă l-a îndemnat să scrie, fără nici o pretenție literară, „cele mici divertismente care i-au adus o mică reputație în provincii” (*Grimarest*). El nu și-a dat osteneală să le compună în întregime, avind încredere în spiritul de improvizatie al camarazilor lui de scenă, ca să dea viață acelor simple canavale. Prima lui piesă tipărită, *Prețioasele ridicole*, n-a fost publicată decît ca o ripostă împotriva procedeelor incorecte ale librăriei Ribou, care n-a așteptat autorizația lui Molière spre a-i tipări piesa. În prefața sa, Molière și-a precizat poziția sa cu umor. „E un lucru ciudat să fii tipărit fără voia ta. Nimic nu mi se pare mai nedrept și aș ierta mult mai ușor orice alt act de violență... Cum o mare parte din frumusețile ce s-au găsit (piesei) depind de jocul actorilor și de tonul vocii... hotărisem să nu le las să fie văzute decît la lumina luminării, spre a nu da prilej cuiva să spună proverbul, și nu voiam ca ele să sară de la teatrul Bourbon în Galeria Palatului” (unde se aflau librăriile care vindeau cărțile nou apărute).

Mai tirziu, boala venind odată cu gloria și bogăția, Boileau stăruind pe lângă el ca să renunțe la cariera de histrion și să se consacre celei de scriitor, Molière i-a răspuns cu trufie: „Ah! ce-mi tot spui dumneata? Pentru mine e o cinste să n-o părăsesc!” Nu trebuie să vedem în aceste cuvinte, mai mult sau mai puțin legendare, decît grija de a acorda jocului dramatic o justă înțietate, grijă pe care o reîntilnim sub forma scurtei, dar profunde și noi formule, care prefațează *Amorul medic*: „Pieseile nu sînt făcute decît spre a fi jucate”.

În timp ce-și conduce trupa, Molière vede născindu-se personajele sale, și din clipa cînd ele capătă viață, fantezele acestea au înfățișarea nevastei lui, Armanda, sau a junelui prim, Lagrange, alta șchiopătura lui Joseph Béjart sau risul d-rei Beauval, colegi

de trupă. Totuși, din lotul acesta de personaje — care devin apoi roluri — trebuie să izolăm cohorta privilegiată a rolurilor deținute de însuși autorul. Afară de Tartuffe și Don Juan, toate reprezintă rolurile principale ale comediei lui Molière. Trebuie să deducem de aci — se întreabă Alfred Simon — o complicitate mai strînsă între aceste personaje și creatorul lor? Răspunsul e afirmativ și Alfred Simon îl susține, arătîndu-ne — sprijinit pe o bogată documentare și o profundă analiză a întregii opere a marelui clasic francez — că cele 24 de personaje pe care le-a interpretat „acest bufon prea serios” (cum l-a numit Scarron pe Molière) au fost *martorii* creatorului lor, împrumutîndu-i nu numai o siluetă asortată cu citeva elemente (alunița lui Scaramouche, haina galbenă și verde, care nu-i exclusivitatea lui Șganarelle), ci și unele dispoziții profunde. Molière văzut chiar de Molière este Molière dîndărătul diferitelor măști ale unei singure și unice fantome care se plimbă prin toate colțurile teatrului.

După ce l-a urmărit de-a lungul personajelor sale, spre a-l căuta și găsi pe Molière, Alfred Simon oferă cititorului curios de a-l vedea pe Molière definit de el însuși, fragmente din diferitele lui piese, spre a ne demonstra că Molière vorbește prin gura personajelor lui. Procedeu folosit e foarte bun, căci printr-un montaj scenic și datorită acțiunii, ajungi să simți, ca să spun așa, în mod material, să înțelegi mai adînc pe unii oameni și unele poziții omenesti. Acesta-i și cazul montajului scenic pe care ni-l oferă Alfred Simon. Molière circula prin toate piesele lui, prin toate personajele pe care le încarnează și fiecare personaj este o parte din el însuși. Urmărindu-l astfel, ajungem să-l înțelegem pe creator, să-l admirăm pe actor, să-l iubim pe om: acesta era, de fapt, bănuim, și scopul urmărit de Alfred Simon, scop ce reușește să-l atingă. Căci *Molière par lui-même* este o lucrare care contribuie, între altele, să aducă celor care îl iubesc pe Molière, noi argumente de a-l iubi pe cel care „îi învață și astăzi pe oameni să urască fățărnicia și cupiditatea, să respingă tot ceea ce siluiește legile firii, să creadă în progresul omenirii și să încurajeze tot ceea ce este mai bun în noi”.

Paul B. MARIAN